

František Navrátil

Rod básníka Otokara Březiny

V roce 1928, kdy básník Otokar Březina – vlastním jménem Václav Ignác Jebavý – se dožil šedesáti let, požádal mne Dr. Antonín Veselý, abych pro chystanou publikaci o osobnosti a díle O. Březiny, jež měla vyjít nákladem „Kola moravských spisovatelů“ napsal stručnou kapitolu o rodu Jebavých. Rád jsem žádosti té vyhověl a pokud mi bylo možno, probral a prohlédl jsem matriky, chované při děkanském kostele sv. Jana Křtitele v Březinově rodišti Počátkách, přičemž mně s milou ochotou vyšel vstříc počátecký děkan a rodák P. Josef Brada. Pro chystanou publikaci jsem vybral to nejdůležitější a poněvadž jsem se domníval, že by básníka samého mohly zajímat i ostatní věci, pokusil jsem se suchá data z matrik oživit a doplnit zprávami jinými. Zde však jsem narážel na nedostatek materiálu, neboť členové rodu Jebavých nestáli nikdy v městě v popředí veřejného života, nýbrž – jak praví klasik: „... žili životem lidí malých, o nichž historie pravidelně nemluví“. Než přece jen sebral jsem o nich některé zprávy z pozemkových knih počáteckých (uložených tehdy ještě u okresního soudu v Počátkách), z městského archivu počáteckého, z patrimoniálních archivů v Jindřichově Hradci a v Žirovnici a ze zápisů třetího živnostenského společenstva v Počátkách a výsledek své práce jsem věnoval v rukopisu básníku O. Březinovi k jeho šedesátinám.¹

Když se pak v roce 1932 odhalovala básníkovi na jeho rodném domě v Počátkách pamětní deska, vybral jsem a otiskl některé části v drobné knížečce pod názvem „Otokar Březina a město Počátky“² a dnes podávám zde přátelům českého rodopisu vše, co se mi o rodu Jebavých podařilo zjistit za laskavé pomoci prof. Fr. Jecha z Moravských Budějovic a zvěčnělého ředitele Vincence Vránka, rodáka z Jakubína u Počatek.

Nejstarší zpráva o jménu rodu Jebavých sahá do druhé poloviny 16. století a vede nás do vesnice Jakubína na Českomoravské vysočině u Počatek, kde platilo, tehdy snad ještě víc než dnes, že je tu „počátek vody, ale konec chleba“. Ves Jakubín, stejně jako vesnice Vlčetín, Zdešov, Choluná, Štítiné s tvrzí a poplužním dvorem, náležela odedávna k panství žirovnickému, k němuž patřilo též městečko Žirovnice se dvěma mlýny. Panství žirovnické drželi od r. 1564 páni z Hradce, po nich od r. 1604 Slavatové z Chlumu a Košumberku až do r. 1693, kdy dědictvím přešlo na rod Šternberský.

První z rodu Jebavých, o němž přinášejí zprávu registra vydání všelijakých na panství žirovnickém z r. 1564, byl Jan Jebavý. Jeho jméno je zapsáno mezi pohořelými sousedy ve vsi Jakubíně, jimž byl povolen odpis úroku svatojiřského. U Jana Jebavého činil schodek 35 a půl groše českého.³ S dalším jménem tohoto rodu, jehož pejorativní zvuk⁴ byl tehdy jistě víc pocíťován nežli v době dnešní, setkáváme se až po padesáti letech v urbáři panství hradeckých z roku 1613.⁵ Tam se uvádí ve vsi Jakubíně mezi devíti grunty na místě čtvrtém Václav Jebavý. Měl pět čtvrtí rolí, platil pololetně 1 kopy 11 grošů míšeňských úroku, odváděl dvě a půl úroční slepice a 29 vajec. Vedle dávek vrchnostenských dával též desátek žirovnickému faráři dva a půl čtvrtce žita a tolikéž ovsu. Podle velikosti desátku byl jeho grunt spolu s gruntem Jiřího Dvořáka nejmenším z celé vsi.

Synem Václavovým mohl by býti Matěj Jebavý, jenž se vyskytuje v druhém urbáři slavatovském z let 1652-1654 a taktéž v berní rule.⁶ Podle ní držel v roce 1654 celkem 45 strychů rolí, na zimu oséval 15 a na jaře též 15 strychů, necháváje třetí stranu úhorem. Potahů mohl chovat 4 kusy a skutečně měl také 4 voly, dále 5 krav, 4 jalovice, 10 ovcí a 4 svině. Lesa měl 1 a půl strychu a vedle hospodářství provozoval též řemeslo kolářské a jeho grunt byl mezi devíti podle velikosti na třetím místě. Při revisitaci v roce 1668 byl u něho shledán již menší majetek: polí jen 36 strychů, z nichž 2 ležely zcela ladem, luk pod 6 vozů sena a rovněž menší byl stav dobytka. Vyzkazoval jen 4 voly, 4 krávy, 2 jalovice, 2 ovce a 2 svině, z nichž většina byla dokonce jen nájemní. Řemeslo kolářské, jak revisitace poznamenává, již neprovozoval a jeho stavení, třebaže obširné, bylo dílem sešlé. Roku 1674 nadto vyhořel.

Z rodinných dat Matěje Jebavého víme, že se svou manželkou Kateřinou měl šest dětí, totiž pět synů, kteří se jmenovali Vítek, Vondra, Jakub, Marek, Mikoláš a dceru Rosinu. Když se Matěj Jebavý v roce 1675 rozžehnal se světem, ocitla se vdova Kateřina v tísní a pro velikou chudobu musela grunt v Jakubíně postoupit jinému hospodáři a odebrat se na poustku do vesnice Stranné, rovněž na panství žirovnickém. A ježto zůstala dlužna poslední úrok svatojiřský, obrátila se na pana Matesa Gotfrieda Ruta z Rutenštejna, nadřízeného hejtmana všech panství hradeckých a tudíž i panství žirovnického, s poníženou žádostí o jeho slevu, jak nás o tom zpravuje její prosebný list z archivu jindřichohradeckého:⁷

¹ Rukopis v. 8°, v pergamenové vazbě, čítající 43 stránky textu a 3 tabulky: rodinný výkaz, rodokmen a rozrod, je dnes uložen v básnickově pozůstalosti v museu O. Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou.

² Vyšlo též jako 2. svazek „Příspěvků k dějinám starožitného města Počátek“, vydávaných městským museem v Počátkách (1932).

³ Černínský archiv v Jindřichově Hradci, sign. 5 AS Žirovnice, účty.

⁴ „Jebavý“ odvozeno jest od slovesa „jebati“, které původně ve středověké češtině znamenalo „hýbati“ nebo „řezati“.

Později však nabylo významu „nádávati, tupiti“ a v pejorativním smyslu „souložiti, tělesně obcovati“ (lat. coite); srov. J. Gebauer: Slovník staročeský, I., Praha 1903, str. 609 a J. Jungmann: Slovník českoněmecký, I., Praha 1835, str. 578. Nadávka „zvyjebanče zvyjebená“ patřila ve staré době mezi ty nejhorší.

⁵ Uložen je spolu se slavatovským urbářem z let 1652-1654, o němž bude níže řeč, v Černínském archivu v Jindřichově Hradci. Jméno Jebavý se po celé 17. století na žirovnickém panství nikde jinde nevyskytuje, jen v Jakubíně.

⁶ Opisy berní ruly i revisitace jsou uloženy v Černínském archivu v J. Hradci pod sign. 5 AS Žirovnice.

⁷ Černínský archiv Jindřichův Hradec, odd. Žirovnice VI Gb.

„V. Mt. urozený pane hejtmane, ke mně chudé ženě laskavě dobrotivý

V poníženosti V. Mti oznamuji, že jsem měla svého manžela jménem Matěje Jebavýho, s kterým jsem mnohá léta na gruntě Jebavovským v dědině Jakubíně hospodařila. Pán Bůh všemohoucí na něj velikou nemoc dopustiti ráčil, takže dvě léta chřadl a s tím zemřel. Po kterýmž já se pěti sirotky zůstanouce, v té nemoci, v které on zůstával, u velikou chudobu jsem přišla a nemoha hospodařiti, grunt jinému hospodáři postoupiti jsem musela a na jinší poustku do Stranný se dostala. Nyní pak na mne uloženo, abych zašlý ourok pololetní sv. Jiřský, kterého přichází 1 zl. 22 kr. 3 d. odvésti, zapraviti hleděla. I jsouce já žena chudobna a odkud kde jednoho kraje vzítí nemaje, a hospodářem a držitelem téhož gruntu jinší jest, a malou částku z toho gruntu pro mé sirotky sobě jsem vymínila, k V. Mti skrz tento můj ponížený spis se utíkám, že mně takový ourok pasírovati, aneb aby držitel téhož gruntu Jebavovského jej položil, za to pro Boha žádám, v čemž V. Mt k ochraně božské poroučejíce, zůstávám za V. Mt na modlitbách trvajících Kateřina, pozůstalá vdova po Matěji Jebavým z Jakubína.“

Žádosti její bylo alespoň zčásti vyhověno, jak svědčí poznámka páně hejtmanova na rubu listu: „V niř dotknutý ourok se polovic, totiž 41 kr. 1 1/2 d. pasíruje. Actum v J. Hradci dne 6. Juli 1675.“ O dalších osudech rodiny Matěje Jebavého se dovídáme ze sirotčích register⁸ z let 1676-1694. Z nich víme, že se vdova Kateřina rok po smrti mužově provdala, avšak není poznamenáno za koho. V témže roce děti Vítek, Jakub a Rosina sloužili v Jakubíně u různých hospodářů, Vondra u žirovnického písaře, kdežto Marek spolu s Mikulášem jakožto děti malé zůstávali u matky. Mikuláš v roce 1678 zemřel, jsa ještě v dětském věku, a přibližně v téže době zemřel i Vondra, sloužící tehdy u rychtáře ve Vlčetíně. Nejstarší Vítek byl pasákem ve dvoře žirovnickém ještě v roce 1694, Jakub sloužil v roce 1692 u Vencla Šmutermeyera (snad v Jindřichově Hradci) a r. 1694 se v registru již nenalézá. Marek od r. 1686 byl ve službě na různých místech v Počátkách, oženil se v roce 1694. Sestra jejich Rosina rovněž byla ve službě v letech 1677-1690, a to ve Stranné, v Počátkách a v Žirovnici.

Zatím na gruntě Jebavovském v Jakubíně hospodařil Martin, který asi, jak se pravidelně stávalo, spolu s gruntem převzal i jméno bývalého hospodáře. Jako Martin Jebavý uvádí se v kontribučních zápisech⁹ v letech 1684 a 1686 s poznámkou, že má platit měsíční kontribuce 45 krejcarů. Manželka Martinova se jmenovala Dorota a při roce 1688 jsou jmenovány jejich děti: Vít, Jiřík a Mariana.

Dalším známým hospodářem na témže gruntě je Vít Jebavý, jenž podle gruntovní knihy vsi Jakubína, založené v roce 1701,¹⁰ ujal grunt v ceně 160 kop míšeňských, maje platiti při soudech po 4 kopách. Z celé sumy měl však při založení gruntovní knihy zapláceno pouze 4 kopy 48 grošů, kdežto ostatní vejrunky měl klásti podle zvláštního rejstříku. Jako první složená splátka je v gruntovní knize poznamenána 1 kopa, kterou Vít položil léta 1702 Kateřině M. Značí-li písmeno M zkratku pro „máteř“ - znamenalo by to, že Vít, jakožto nejstarší syn Matějův, ujal po dočasném hospodáři Martinovi Jebavém otcovský grunt, asi když týž Martin někdy koncem 17. století zemřel Druhá a třetí splátka v částce 2 kop 48 krejcarů připadla Dorotě, pravděpodobně vdově po Martinovi. V roce 1707 odvedl Vít Jebavý Markovi, pravděpodobně svému bratru 2 kopy a poslední kladl vejruňkem Barboře 1 kopy 48 kr. v roce 1709.

Novým hospodářem po Vítovi Jebavém se stal Bartoloměj Buchtele. Třebaže v gruntovní knize teprve při roce 1718 se praví, že grunt po Vítovi Jebavém ujal Bartoloměj Buchtele, uvádí se týž již v roce 1714 v tereziánském katastru¹¹ jako Bárta Jebavý. Jeho nástupcem v držení gruntu se stal v roce 1735 jeho syn Josef a oba, jak otec tak i syn, spláceli vejrunky, pokud z pouhých křestních jmen můžeme soudit jednak sourozencům Víta Jebavého: Markovi, Rozině a Jakubovi, jednak asi dětem dočasného hospodáře Martina Jebavého: Vítovi a Marianě, a posléze milostivé vrchnosti. Tak v roce 1728 a 1729 obdržel Vít po 1 kopě, a v roce 1740 a 1743 je poznamenáno, že dáno po 1 kopě Vítovi do Počátek.

Vítom Jebavým přechází tedy rod Jebavých z Jakubína do Počátek, právě tak jako řada mnohých jiných rodin počáteckých přišla do města z okolních vesnic. Byla to touha po lepším životě, která přiváděla venkovského člověka do města, malého sice, avšak přece jen poskytujícího lepší podmínky životní, než mu mohla dát vesnice. Počátky byly město sice poddanské, ale obdařené mnohými privilegii a právy od dřívějších pánů svých, pánů z Hradce a Slavatů. Podle svědectví berní ruly Počátečtí „hrubě dobře [si] stojí, svy várky mají, všelijaký handle do Moravy [a] Rakous vedou a vína zase zpátkem přivážejí, plátnem a předivem silně těží, svy jistý jarmarky a trhy mají, sami se propouštějí a sumou všelikterak náležitě se vyživiti mohou ...“¹² Když po vymření rodu Slavatovského po meči r. 1693 připadly Počátka s panstvím žirovnickým, k němuž až do r. 1848 pak příslušely, v majetek pánů ze Šternberka, obdrželo město od své nové vrchnosti potvrzení a částečně i rozmnožení svých dosavadních práv. Počátky dělily se tehdy na město čili ohradu, předměstí horní a dolní. V ohradě města stál kostel sv. Jana Křtitele v roce 1685-1693 nově postavený a 33 právovárečné domy. Na jižní straně byla ohrada uzavřena tzv. dolní a na severní straně tzv. horní branou. Na východní straně vedla k rybníku malá výpadní branka. Na přelomu 17. a 18. století však město přestávalo být středověkou pevností. Ke zdem hradebním přistavovali sousedé z vnitřní strany kolny a chlévy, ze strany vnější,

⁸ Za laskavé pořízení výpisů z register sirotčích panství hradeckých děkuji černínskému archiváři v Jindř. Hradci Dru K. Třískovi.

⁹ Černínský archiv Jindřichův Hradec, sign. 5 AS Žirovnice.

¹⁰ Uložena je v Šternberském archivu v Žirovnici, dnes v majetku obce žirovnické.

¹¹ Archiv země České v Praze, katastr tereziánský, kraj tábořský, fasc. 32, rust. kat. 104, akt č. 2 (příznávací tabella poddaných panství žirovnického) fol. 365.

¹² Posudek komise v berní ruli při visitaci města Počátek z 1. července 1654.

dověkou pevností. Ke zdem hradebním přistavovali sousedé z vnitřní strany kolny a chlévy, ze strany vnější, předměstské, prodávala obec stavební místa nově příchozím sousedům, kteří přilepovali své domky k městským hradbám a nazýváni byli „podsedky“. Také za rybníkem „podlazním“ vzniklo v 17. století nové předměstí. Bylo nazváno „na Moravě“ a čítalo se zprvu k dolnímu, později však k hornímu předměstí. Se vzrůstajícím počtem obyvatel vzrůstalo město a stoupající zámožnost se projevovala navenek četnými stavbami. Vedle nákladné opravy či lépe řečeno přestavby děkanského kostela byl nově zbudován hřbitovní kostel Božího Těla a filiální kostel sv. Kateřiny v nedalekých lázních, postavena nově kaple sv. Anny, při níž rozšířen byl chudobinec, a hlavní náměstí bylo ozdobeno v roce 1721 krásným sousoším sv. Jana Nepomuckého – a to vše bylo podniknuto v rozpětí necelých padesáti let.

První bezpečnou zprávu o rodu Jebavých v Počátkách podává nám matrika narozených, chovaná při děkanském chrámu sv. Jana Křtitele, založená v roce 1685 při nastoupení děkana Daniela Frant. Pavlovského (1685-1702)¹³ Z prostých zápisů se dovídáme, že Vít Jebavý s manželkou Markýtou měl čtyři dítky: dne 20. ledna 1704 přišla na svět Anna Dorota, 26. června 1706 Jan, 6. dubna 1711 Salomé a 11. února 1713 Rosina. Křest býval téhož dne, kdy se dítě narodilo. Jana Jebavého křtil pan děkan Kotlas (1702-1712), na rukou při křtu jej držel kmotr (levans) Lukáš Bělohávek a dalšími dvěma kmotry byli Jiří Doležal a Alžběta Jindrova, manželka Jindry Beránka. O Vítovi Jebavém, o němž se můžeme domnívat že byl tkalcem stejně jako později jeho syn, nevíme celkem nic; jediné jeho jméno nalézáme kolem roku 1730 v zápisech veleslavného bratrstva nejsvětější a nejneposkvrněnější rodičky boží Panny Marie vroucího kůru literátského v městě Počátkách.¹⁴

Vítův syn Jan Jebavý (*26. 6. 1706) oženil se v 25 letech dne 25. listopadu 1731 s Kateřinou (*9. října 1705), dcerou Matouše Číhala z Rimberka, nyní však zdejšího, jak matrika poznamenává.¹⁵ Za svědky jim byli Vavřinec Kovanda a Václav Kroupa. Manžele oddával děkan počátecký Fr. Leopold Remakle. Otec nevěstin Matouš Číhal († 4. června 1738) pocházel z Rymbereka u Počátek a sám byl potvrzen v stav manželský dne 24. ledna 1702 s Julianou, dcerou Pavla Mikoláška, u přítomnosti družby Bartoloměje Buchtele z Jakubína a Jiřího Suchánka z Horní Vsi.¹⁶ Jan Jebavý, zapsaný v matrice jako obyvatel nebo souseď, jednou též latinsky jako *Joannes textor*, zplodil se svou manželkou Kateřinou čtyři děti: Dne 30. května 1732 se jim narodila Alžběta, 27. září 1734 Václav, 8. prosince 1737 Tomáš a 4. srpna 1741 Kateřina.¹⁷ Starší z chlapců Václav měl za kmotry Jiřího Svobodu, Václava Francána a Alžbětu Beránkovou, která byla před osmadvaceti lety za kmotru i jeho otci Janovi. Za pět let po svatbě, dne 5. září 1736 koupil sobě Jan Jebavý od vdovy Magdaleny Rajšpergrové za 140 kop míšeňských, z nichž 100 kop náleželo kunžateckému záduší, domek „na Moravě“ – „... ležící dle Kašpara Doležala z jedné a Antonína Malého ze strany druhé“, jak svědčí zápis v městské purkrechtní knize dolního předměstí, založené r. 1696.¹⁸

Oba synové Jana Jebavého - Václav i Tomáš - vyučili se stejně jako jejich otec řemeslu tkalcovskému, jež mělo v Počátkách svůj zvláštní cech s artikulemi, stvrzenými již od slavatovské vrchnosti, a podobně jako jejich děd Vít přistoupili též za „oudy“ veleslavného bratrstva Panny Marie vroucího kůru literátského, a to Václav dne 15. srpna 1768 a Tomáš o 10 let později. Jejich otec Jan Jebavý zemřel před rokem 1774, neboť v knize purkrechtní dolního předměstí stojí poznamenáno,¹⁹ že léta Páně 1774, dne 27. máje předstoupila před vzácný magistrát Kateřina, pozůstalá vdova po nebožtíku Janu Jebavém a v pokoře přednesla, kterak ona domek její „na Moravě“ ležící Nro 77 (dnes Počátky čp. 265 v ulici Moravské) svému synu Václavovi propustiti míní.

Na její žádost rozhodl magistrát onen domek spolu se zahrádkou Václavu Jebavému k dědičnému užívání připsati a do knihy městské za sumu hotovou, totiž 100 zlatých, ingrosírovati. Nový majitel měl matce splatit v roce 1774 20 zlatých a pak každoročně po 10 zlatých dokud matka živa bude a ona suma nevyjde. Přitom se poznamenalo, že se při témž domku vynachází jeden kus pole pod 1 strychem, jež má máteř až do své smrti k užítu svému užívati, ale po její smrti oběma synům patřiti má, avšak Václav svému bratru Tomášovi jeho polovici ve slušnosti zaplatí. Nápodobně se hospodář Václav zavázal, že svou máteř při sobě s teplem v pokoji až do smrti zachová a jí k žádné práci nebude potahovati. Onen kus pole pod 1 strychem ležel hned za domkem, jak lze poznat z operátu josefinského katastru.²⁰ Tehdy byla shledána jeho výměra na 875 sáhů a výnos stanoven na 25 měřic žita, 12 měřic ječmene a 12 měřic ovsa. Podle výkazu daní pozemkových v roce 1789-1790 odváděl Václav Jebavý z toho políčka 22 krejcarey kontribuce.

Václav Jebavý (*27. 9. 1734, † 6. 12. 1794, praděd básníka Otokara Březiny) již před tím, nežli se ujal domku, byl ženat. Vstoupil dne 23. ledna 1759 v stav manželský se Žofií, dcerou Jiřího Váchy²¹ Jako svědkové se v zápisu jmenují Josef Láska, který byl majitelem sousedního domku, a bratr ženichův Tomáš.

¹³ Děkanství v Počátkách, matrika narozených sv. 1, fol. 35, 38, 49, 52.

¹⁴ Archiv ministerstva vnitra v Praze, odd. zrušených náboženských bratrstev, fasc. 28.

¹⁵ Děkanství v Počátkách, matrika oddaných, svazek 1.

¹⁶ Tamtéž. Pavel Mikolášek pocházel rovněž z Rymbereka, vesnice asi hodinu cesty vzdálené od Počátek na býv. panství hornocerekvickém. Týž dal postavit za humny svého statku boží muka, která tam dodnes stojí a mají nápis: TITO BOZI MVKA DAL POSTAWITI P. PAWEL MIKOLASSEK KE CTI A CHWALE NEISWIETIEISSI TROGICI BOZI A. 1698.

¹⁷ Děkanství v Počátkách, matrika narozených sv. 1, fol. 18, 97, sv. 2 fol. 15, 37.

¹⁸ Archiv země České v Praze, Pozemková kniha Počátky, č. inv. 66, fol. 55.

¹⁹ Tamtéž, jako pozn. č. 18.

²⁰ Městský archiv v Počátkách, depositum operátů Josefinského katastru panství žirovnického z r. 1787.

²¹ Děkanství v Počátkách, matrika oddaných sv. 1.

Z tohoto manželství vzešlo celkem devět dětí: Rosina (12. 2. 1760), Tadeáš (14. 10. 1761), Tomáš (24. 12. 1763), Josef (13. 3. 1766), Karel (28. 10. 1768), Jan (29. 8. 1770), Mariana (10. 1. 1773), Jakub (17. 7. 1775) a František (21. 11. 1777).²² Krátce po posledním porodu zemřela jejich matka Žofie Jebavá dne 30. listopadu 1777 a byla pohřbena na hřbitově u Božího Těla.²³

Za dva roky nato oženil se Václav Jebavý podruhé. Dne 26. října 1779 pojal za manželku Annu,²⁴ dceru souseda Bartoloměje Šrámka, která se narodila 12. května 1744. Bartoloměj Šrámek nebyl v Počátkách starousedlíkem, nýbrž přistěhoval se tam roku 1729 ze Stráže z jindřichohradeckého panství, byv propuštěn z poddanství Františkem Jos. Černínem z Chudenic, jak o tom svědčí list z 9. července 1729 v městském archivu v Počátkách,²⁵ jímž Bartoloměj Šrámek byl propuštěn pod počáteckou jurisdikci, aby se tam mohl oženit s Magdalenou Hynkovou. Též druhé manželství Václava Jebavého bylo dětmi požehnáno. Narodil se Martin (11. ledna 1781), Jan (26. června 1785) a posledním byl František (5. října 1787). Jemu za kmotra stál Václav Šuler a Barbora, manželka Františka Beránka.²⁶

Bratr Václavův - Tomáš Jebavý pojal za manželku dne 22. října 1765 Kateřinu, dceru Františka Pešiny, souseda počáteckého a měl s ní tři děti: Bartoloměje *1766, Ignáce *1768 a Marianu *1770, o nich však později není nic známo. O jejich otci Tomáši Jebavém se dovídáme ještě v r. 1794, kdy spolu s Jakubem Svobodou a Františkem Beránkem (po otci zvaném Jindra) způsobil v městě nemalé pohoršení. Počátečtí vždy si na tom zakládali, že jejich město je jediné v Čechách, kde nejsou usazeni Židé, když tu Bernard Stein z Řečice, Löbl z Třeště a Lazar Meyer ze Žirovnice, nebydlící v Počátkách do města se vetřeli a u svrchu jmenovaných měšťanů (Jebavý, Svoboda, Beránek) sobě učinili sklady vlny a střížného zboží. Proto magistrát o tom hned podal hlášení krajskému úřadu do Tábora a po delším procesu byly židovské sklady z města odstraněny.²⁷

V témže roce dne 6. prosince 1794 Václav Jebavý odebral se na věčnost ve věku 60 let. Jako příčina smrti se v matrice uvádí „Leibschaden“, průtrž či kýla.²⁸ Ze všech jeho 12 dětí se dovídáme dále pouze o dvou. Z prvního manželství byl to Josef (*13. 3. 1776), který si vzal za manželku Dorotu Šichtářovou z Horní Cerekve, s níž měl do roku 1812 celkem 10 dětí. Z nich odrostli a v Počátkách se usadili: Matěj (*1793, † 1847), Vojtěch (*1795, † 1846) a Jan (*1797). V matrice se tento Josef Jebavý uvádí jako obyvatele nebo měšťan, ale v roce 1792 je podepsán na cechovní listině jako mistr soukenický.²⁹ Po svém otci Václavovi převzal rodný domek čp. 77 „na Moravě“, ale již roku 1804 je poznamenán jako majitel tohoto domku Tomáš Pokorný. Josef Jebavý pak bydlil v nájmu v čp. 71 a nevedlo se mu asi valně. Zemřel v únoru 1831 na záduchu a v červnu téhož roku zemřela i jeho žena Dorota ve stáří 60 let, označená v matrice jako žebračka.

Z druhého manželství Václava Jebavého (1734 - 1794) zůstal na živu a usadil se v Počátkách František Jebavý (*5. 10. 1787), jenž byl při otcově smrti teprve sedmiletý. Tento František porušil rodinnou tradici, podle níž se dědilo řemeslo tkalcovské z otce na syna, a nestal se tkalcem, nýbrž mistrem poctivého řemesla ševcovského. Řemeslo ševcovské bylo tehdy v Počátkách dosti rozšířeno a jeho příslušníci tvořili samostatný cech, který byl po cechu soukenickém v městě největší. V roce 1795 čítal neméně než 25 členů. Však se také cech bránil, aby počet jeho členů nebyl rozmnožován nově příchozími, aby tím staří mistři nebyli na výdělku zkracováni. Cech se řídil artikulemi. Známe je z opisu ševců žirovnických, kteří je měli propůjčené od cechu z Počátek. Když artikule „skrze rozličné vojenské durchcuky“ za války třicetileté ke zničení přišly, hrabě Adam Pavel Slavata jim je r. 1654 na pokorné jejich prosby obnovil. Obsahují ustanovení o volbě inspektorů a cechmistrů, o přijímání do cechu. Kdo chtěl být přijat, ten měl dle řádu starodávného osmeru obuv udělat, osm liber vosku do cechu a džber piva chudým do špitálu dáti. Dále se uvádějí nařízení o učeďnicích a tovaryších, o jejich povinnostech a mzdách. Novým ustanovením byl článek, podle něhož žirovničtí ševci si kůže k řemeslu potřebné mohli sami vydělávat.³⁰ Jak se dostal František Jebavý na ševcovské řemeslo, kde se učil, kdy se stal tovaryšem a mistrem nedá se zjistit, neboť nezachovaly se nám z té doby žádné cechovní knihy ani listiny. Jistě však je zde nějaká souvislost s ševcem Petrem Dvorským, který bydlel v sousedství přes dva nebo tři domky „na Moravě“ a byl kmotrem Františkových prvních čtyř dětí.

František Jebavý - děd básníkův, (*5. 10. 1787, † 10. 1. 1860) slavil svůj sňatek dne 26. ledna 1813 s Terezií, dcerou nebožtíka Josefa Beránka, řezníka a měšťana počáteckého, a Marie rozené Tudlerové (provdané podruhé za Tadeáše Fáčka). Službu přátelskou jim prokázali a za svědky svatební se dostavili Antonín Fáček, tehdy mlynářský tovaryš a nevlastní bratr nevěstin (později otec poslance a notáře JUDr. Františka Fáčka, děd senátora JUDr. Vladimíra Fáčka) a tovaryš Andres Prostecký.³¹ Nevěště bylo při svatbě necelých 23 let, neboť se narodila 29. září 1790. Sestra její Voršila byla provdána za Františka Dvorského (*23. 11. 1801), úředníka na panství žirovnickém, který je dědem PhDr. a JUDr. Viktora Dvorského, profesora vysoké školy obchodní v Praze.

²² Tamtéž, matrika narozených sv. 2, fol. 152, 172, 193, 213, sv. 3 fol. 30, 63, 79, 100, 118.

²³ Tamtéž, matrika zemřelých svazek 2.

²⁴ Tamtéž, matrika oddaných svazek 2.

²⁵ Oddělení listů zachovacích a propouštěcích, orig. německý.

²⁶ Děkanství v Počátkách, matrika narozených sv. 3 fol. 152, 183, 188.

²⁷ Městský archiv v Počátkách, registratura, pol. 1794.

²⁸ Děkanství v Počátkách, matrika zemřelých sv. 3, fol. 2.

²⁹ Městský archiv v Počátkách, archiv soukenického cechu počáteckého.

³⁰ Tamtéž, sbírka opisů.

³¹ Děkanství v Počátkách, matrika oddaných sv. 3, fol. 31.

Vlastní bratr nevěstin Jan Beránek byl vyučen mlynářem. Dlouhá léta sloužil na vojně, i do Benátek se dostal. Potom se usadil v Počátkách a zřídil si ve svém domě čp. 19 na hlavním náměstí krupařský obchod, při němž provozoval též hospodářství. V městě byl osobou váženou. Po dlouhou dobu byl obecním radním „nad lesem“ a nějaký čas i purkmistrem. Povždy zůstal v přátelském styku s rodinou Jebavých, zemřel ve stáří 74 let dne 14. března 1875 sešlostí věku.³²

Manželství Františka a Terezie Jebavých bylo obdařeno šesti dětmi. Z nich nejstarší byla dcera Kateřina, narozená 4. října 1814. Po ní následovali Ignác (*26. července 1816, budoucí otec básníkův), Josef (*6. března 1820), František (*8. 3. 1823, † 31. 3. 1824 na černý kašel). Těmto dětem byl za kmotra jak již výše uvedeno Petr Dvorský a za kmotru Kateřina Brdlíková, pekařka. Potom se narodil Antonín (*12. ledna 1825) a Františka (*30. července 1829), která zemřela rovněž v dětském věku dne 30. listopadu 1832.³³

Manželé František a Terezie Jebavých koupili sobě v roce 1819 společně domek čp. 50 na dolním předměstí „na kopečku“, dnes v ulici Školní ležící a číslem popisným 235 označený. Domek koupili prostřednictvím Jana Laibla od Martina Tupého se vším příslušenstvím za umlouvanou cenu 110 zlatých konvenční mince, kterou hned po uzavření smlouvy v hotovosti složili. Koupě byla na žádost podanou 2. ledna 1827 vtělena v knihy městské.³⁴ K domku přikoupili sobě r. 1832 kousek políčka ve výměře 225 a půl sáhu, tedy ani necelou půl míru v ceně 5 zl. konv. mince.³⁵ O manželech Jebavých se ještě dovídáme, že si v prosinci 1843 vypůjčili ze špitálské kasy 30 zl. konv. mince na 5 % a proti pololetní výpovědi a v roce 1848 se uvádí jejich jméno při repartici vrchnostenských dávek a děkanského desátku.³⁶ Oba manželé, jsouce od roku 1852 u svého syna Antonína na výměnku, dožili se pěkného stáří: František Jebavý zesnul v Pánu 10. ledna 1860 na souchotiny ve věku 73 let a za dva roky nato, dne 8. března 1862 zemřela jeho manželka Terezie sešlostí věku, jsouc stará 72 let.³⁷

Řemeslo ševcovské přešlo z otce na všechny děti. Synové se vyučili u otce a dcera Kateřina si vzala 26. 11. 1849 za muže obuvnického tovaryše Jana Masáka, s nímž již před oddavkami měla syna Františka. Jan Masák pocházel též z rodiny obuvnické z Katovic v Prácheňsku a pracoval asi jako tovaryš u mistra Františka Jebavého. Zemřel 27. 1. 1871 na záduchu, jeho žena Kateřina dočkala se, pokud známo, z rodu Jebavých nejdělského věku, zemřela 3. 6. 1896 ve stáří 82 let.

Nejstarší z bratří Ignác Jebavý (*26. 7. 1816, otec básníkův) byl nejdříve vyučen a také se nejdříve oženil. Chtěl-li se však jako samostatný mistr v městě usadit, musil podat k magistrátu žádost o svolení a taktéž chtěl-li se oženit, musil si od magistrátu obstarat povolení. Po Ignáci Jebavém se tyto konkrétní žádosti sice nezachovaly, za to však po jeho bratrech. Např. mladší bratr Josef Jebavý (*6. 3. 1820) jakožto zdejší obuvnický tovaryš podal 20. ledna 1847 slavnému počáteckému magistrátu německy psanou žádost o udělení mistrovského práva k provozování živnosti, v níž praví, že je 26 let star a k vojenské službě uznán neschopným, že se vyučil řemeslu obuvnickému a za vyučenou dostal 26. února 1838, načež že pracoval většinou u svého otce a podle vandrovní knížky u různých mistrů v cizině po 1 rok a 3 měsíce. Prohlašuje pak, že chce zhotovit mistrovský kus, který mu bude určen, a že bude všechny povinné dávky zapravovat. K žádosti přiložil vysvědčení tohoto znění:

„My cechmistrů a všickni mistrů počestného řemesla ševcovského v městě Počátkách služby naše povolné s vinšováním všeho dobrého od Pána Boha, předskazujem všem i každému jakéhokoliv stavu neb povolání, duchovním i světským, kdož tento list náš jej čísti aneb čtoucí slyšán bude, na vědomí dáváme, že jest právě před nás předstoupil mládenec Josef Jebavý, vlastní syn France Jebavého, spolumistra našeho, nás za to v uctivosti žádaje abychom listovní vysvěčení poudělili. Jeho žádosti pro průchod spravedlnosti a fedruňku nikoliv oslyšeti nemůžeme, nýbrž tak činíme a jsouce nám to všem dobře povědomo, že nadepsaný Josef Jebavý, jak sluší vedle dobrého řádu cechovního, skrze tři leta u svého otce Františka Jebavého se jest učil a vyučil, a v ten čas jeho učení opakující školní hodiny pilen byl, tak jak jeho školní vysvěčení dokazuje, že také ke každému se počestně choval, takže o něm nic jiného vysvěčiti nemůžeme, jediné všechno dobré, chvalitebné a počestné, vedle kteréhož nadepsaného svědectví uctivě a sousedsky se přimlouváme, že často jmenovaného Josefa Jebavého laskavě sobě poručeného míti a jemu všelijakou náchyllost prokázati ráčíte, učiníce to pro jeho ctné chování a naší za něj učiněnou přimlůvu, v podobných příčinách volnou a sousedskou odměnu k odsluhování se zamlouváme. Na potvrzení toho, co se nadpisuje, pečeť naši dali jsme přitisknouti.

Jenž se stalo v městě Počátkách dne 26. února 1838.

Jan Lupatsch inspektor

Anton Dvořský starší

Jozef Tuma druhej starší“

³² Manželka Jana Beránka, jež byla kmotrou všem dětem Ignáce jebavého, byla rozená Jindrová a zemřela r. 1899. Jmenovala se Terezie, stejně jako její švagrová.

³³ Děkanství v Počátkách, matrika narozených sv. 4, fol. 190, 211, sv. 5 fol. 13, sv. 6 fol. 6, 50, 144.

³⁴ Archiv země České, kniha pozemková Počátky, č. inv. 67 (Kontraktenbuch der unterer Vorstadt II) fol. 459.

³⁵ Tamtéž, poz. kniha Počátky, č. inv. 68 (Kontraktenbuch III) fol. 23.

³⁶ Městský archiv v Počátkách. V tom roce odváděli Počátečtí své žirovnické vrchnosti činži v sumě 90 zlatých 5 a půl krejcaru, místo lnu pak peněz zvaný „Flachsgeld“ 20 zlatých a počáteckému děkanovi místo desátku 65 zl. 49 kr., celkem 176 zl. 46 a půl krejcaru. Na Františka Jebavého, jenž platil 17 krejcarů daně pozemkové a 40 kr. daně domovní přišlo odvésti 2 a tři čtvrtě kr. činže gruntovní, čtvrt krejcaru na len a desátek, dohromady 3 krejcaru, které 26 září 1848 též zaplatil.

³⁷ Děkanství v Počátkách, matrika zemřelých sv. 4, fol. 247, 271.

Na slavném magistrátu se žádost trochu odležela. Dne 4. února 1847 zkoušený radní Bistřický na rub její poznamenal, že má být i s přílohami odeslána ševcovskému cechu k vyjádření, a pan kancelista Rosa ji 2. března expedoval. Cech se o Josefu Jebavém vyjádřil opravdu uspokojivě a 18. dubna magistrátu odepsal, že s tím docela spokojený jest, aby mu mistrovské právo uděleno bylo, poněvadž zasloužilý a zvandrovatý a dobře schopný ševcovský tovaryš jest, a to tím více, poněvadž při shromáždění cechu ten jemu uložený mistrovský kus a zkoušku jak v práci, tak v čistotě díla k spokojenosti všech mistrů počestně složil a vyhotovil.³⁸ Příštího roku, dne 30. června 1848 znovu se obrací Josef Jebavý na magistrát, tentokrát se žádostí, aby mu bylo uděleno povolení k sňatku s Rosalií, dcerou počáteckého tesaře Josefa Vránka a manželky jeho rozené Vondruškové.³⁹ Svatba se konala 18. 7. 1848, nevěstě bylo 25, ženichovi 28 let. Z dětí jejich Albína (*1849) zemřela po třech letech, Karel (*1853) byl pomahačem v pivovaru, posléze dělníkem v továrně na sukna a zemřel r. 1909. Nejmladší z dětí byl Jan (*1858), jehož úmrtí však v počátecké matrice není zapsáno. Otec těchto tří dětí Josef Jebavý byl majitelem domku v ulici Svatoannenské vedle kniháře Matěje Francána. Poměrně záhy zanechal řemesla, neboť již v roce 1865 není uveden v soupisu členů III. živnostenského spolku mezi mistry ševcovskými. Zemřel na chřipku a ochrnutí plic v 70 letech dne 11. ledna 1890 a v matrice je zapsán jako soukenický dělník.

Nejmladší z bratří - Antonín Jebavý (*12. 1. 1825) jemuž otec František postoupil rodný domek podal 26. 1. 1852 radě města Počátek žádost o udělení městského práva a ježto měl naději, že mu bude uděleno, složil hned předepsanou taxu 3 zlaté ve stříbře a příspěvek pro místní školní ústav 1 z. ve stříbře. Žádost byla vskutku příznivě vyřízena dne 31. 1. za pana purkmistra Beránka s doložením, že když se Antonín Jebavý s majetností domu čp. 235 vykázal, má se do nejbližšího obecního sezení dostavití a před představenstvem slib patřičného sousedského chování složit, kdež mu také dekret městského práva doručen bude.⁴⁰ Hned 4 dni po podání prvé žádosti píše Antonín Jebavý radě města Počátek žádost druhou, a to o povolení k nastoupení do stavu manželského. Jako pohnutky uváděl, že má již staré rodiče, jimž musí dávat výměnek, a proto aby lepší hospodářství vésti mohl, vynachází se nucen do stavu manželského vstoupiti. Za nevěstu si oblíbil Marii Dvorskou, pozůstalou dceru po sousedu a ševcovském mistru Petrovi Dvorském, 25 let starou, mající svého otcovského podílu přes 200 zl. ve stříbře k požadování. Ježto pak mu tyto peníze jménem věna přináší, bude moci své řemeslo a obchod lépe provozovati. Představenstvo města žádnou překážku k sňatku nenašlo a vyhotovilo oznamní list, takže v témže roce (1852) se Antonín Jebavý s Marií Dvorskou, dcerou svého kmitra, oženil a přivedl s ní na svět celkem 5 dětí. Na svět tak přišla Marie (*1853), Josef (*1856), Veronika (*1858), Jan (*1860) a Antonín (*1864, téhož roku zemřel na psotník). Jejich otec Antonín Jebavý se při řemesle udržel a zemřel 29. 4. 1887 na sešlost věkem, dožív se stáří 63 let.

Nejdéle však z bratří setrval při řemesle Ignác Jebavý (*26. 7. 1816, otec básníkův). Dne 15. listopadu 1842 se oženil s Františkou, dcerou Vavřince Navrátila, krejčího v Počátkách a jeho manželky Barbory rozené Pokorné.⁴¹ Z tohoto krátkého manželství narodilo se dne 17. 1. 1844 děcko, jež zkoušená bába Voršila Kotálová pokřtila na jméno Karel a které hned na to zemřelo. Za týden zemřela pak i mladá matka ve stáří 35 let. V den pohřbu 26. ledna 1844 sepsal si Ignác Jebavý jako doklad k pozůstalosti „funusní vydání po mé manželce Františce: Jemnostvelebnému pánu za průvod s pluvíalem a zpívání rekvie, od zvonění hrany a průvodu, od země a svíček k márám všeho 10 zl., panu varhaníku Jos. Kotálovi s muzikanty 5 zl., truhláři za truhlu 5 zl., zvoníkům 1 zl., kostelníkům 1 zl. 10 kr., hrobáři 1 zl., ministrantu a od křížku 9 kr., od přinešení mar, za štempl a od psaní 24 kr., celkem 23 zl. 43 kr. konv. mince.“⁴²

V roce 1846 oženil se Ignác Jebavý podruhé, avšak ani v tomto manželství nežil dlouho šťasten. Druhá jeho manželka se jmenovala Kateřina a byla dcerou počáteckého mlynáře a krupaře Matěje Procházky a jeho manželky Johanny, rozené Nedvídkové. Na svět spolu přivedli 4 děti, jež však všechny v nejmladším věku zemřely. Jmenovaly se Jan (*25. 2. 1847, † 10. 5. 1847 na psotník), Hynek (*11. 7. 1849, † 12. 7. 1849 na psotník), Adolf (*20. 4. 1851, † 6. 7. 1852 na zacpání plic) a Terezie (*26. 9. 1858, † 5. 11. 1860 na psotník). Bylo tedy v rodině zármutku dosti a matka sama asi déle churavěla, neboť jak v matrice poznamenáno, zemřela 8. září 1865 na souchotiny ve 44 letech.

Ignác Jebavý tehdy již 15 let bydlel ve vlastním domku. Zprvu, asi od r. 1842, provozoval svou ševcovskou živnost v nájmu v domě čp. 3 na počáteckém hlavním náměstí a měl přitom menší kousek pole. Alespoň v r. 1848 je zapsán v rejstříku volitelském na volení poslanců do příštího konstitučního sněmu v království českém s poznámkou, že platí gruntovní daň 44 kr., daň domovní žádnou a daň z živnosti 2 zlaté 30 krejcarů.⁴³ Trhovou smlouvou ze dne 25. dubna 1850 koupil sobě domek čp. 224 na bývalém dolním předměstí v místě, kde ulice Svatoannenská ústí v malé náměstíčko, zvané dnes náměstím Štítného.⁴⁴ Domek byl o jednom poschodí. V klenutém přízemí byla dílna a horní místnost o dvou oknech sloužila rodině za obydlí. Majitelem domku před Ignácem Jebavým byla Kateřina Velíčka a sousedem ze strany jedné (čp. 223) byl Josef Tůma, ze strany druhé (čp. 225) pak Franc Šuler. Ze starého číslování možno soudit, že domek čp. 224 byl postaven daleko později nežli jeho dva sousední domy, možná až po velikém ohni v roce 1821.

³⁸ Městský archiv v Počátkách, registratura, pol. 1847, č. 71.

³⁹ Tamtéž, registratura, pol. 1848, č. 745.

⁴⁰ Tamtéž, registratura, pol. 1852, č. 66 a 67.

⁴¹ Děkanství v Počátkách, matrika oddaných sv. 4, fol. 196.

⁴² Městský archiv v Počátkách, registratura jud. 1844 ad č. 81.

⁴³ Tamtéž, registratura, pol. 1848.

⁴⁴ Okresní soud v Počátkách, nová kniha pozemková Počátky, čp. 224, vložka B: „Praes. 26. dubna 1850 čís. 267, dle smlouvy trhové ze dne 25. dubna ukládá se právo vlastnické Hynku Jebavému na polovici.“
Když ovdověl v roce 1865, zdědil po manželce druhou polovici.

Rok po smrti své druhé manželky Kateřiny roz. Procházkové oženil se Ignác Jebavý dne 3. července 1866 ve věku 50 let potřetí, a to s Kateřinou Fákovou.⁴⁵ Svědkem při svatbě byl mu jeho strýc Jan Beránek a ze strany nevěstiny Josef Vyšata z čp. 200 v Počátkách, kde Kateřina Fáková byla naposledy ve službě. Kateřina Fáková narodila se dne 16. července 1832 a byla dcerou Petra Fáka, souseda z blízké moravské obce Panských Dubenek, naposledy na tamním čp. 14 usazeného, a to z jeho druhého manželství. Z prvního manželství Petra Fáka s Františkou roz. Fojtovou z Klátovce se narodilo 6 dětí, z druhého pak s Rosálií roz. Matějkovou přišlo na svět 8 dětí, z nichž Kateřina byla předposlední. Děd její z matčiny strany byl Matouš Matějka, rolník v Panských Dubenkách na čísle 7 a jeho manželka Kateřina rodem Buriánova pocházela z Horního Pole u Studené. Rod Fáků nelze však dál do minulosti sledovat, matriky na faře v Panských Dubenkách počínají teprve koncem 18. století.⁴⁶

Otec Kateřině Fákové zemřel, když jí bylo 7 let a matka pak v lednu 1851, takže Kateřina stála ve světě osamocena a byla nucena žít se službou. Tak se dostala do Počátek, kde byla na několika místech, až se seznámila s Ignácem Jebavým, který dle paměti starších byl muž přičinlivý a ve svém oboru jako dovedný řemeslník požíval všeobecné vážnosti.⁴⁷ Svěho času patřil spolu se svým sousedem Josefem Tůmou mezi největší obuvníky v městě. V jeho dílně pracovali tři tovaryši a jeden nebo dva učedníci. On sám jako mistr přikrajoval pouze kůže. Se svými výrobky jezdil po jarmarkách do okolních měst a městeček, jako do Žirovnice, Horní Cerekve, Batelova, Strmilova, Studené a Kunžaku. Příslušel ještě do starého cechu ševcovského. Když u nás byl v roce 1859 učiněn konec starých cechů novým živnostenským řádem, měly se tyto změnit ve společenstva stojící na nových základech. V počátkách došlo k této změně až r. 1865, kdy byly 19. května založeny nové knihy III. spolku počáteckých živnostníků.⁴⁸ Tak se nově jmenoval bývalý cech ševcovský, k němuž se nově připojila ostatní odvětví řemesel oděvních, ale jinak podržel si i nadále staré cechovní zvyklosti. Ševci podrželi svá místa na kostelní kruchtě, uctivě doprovázeli mrtvá těla svých spolubratrů ke hrobu na jejich poslední cestě a ze jmění spolkového dávali za ně číst jednu za rok mši svatou, na Bílou sobotu o vzkříšení a o Božím Těle účastnili se se svým praporem, na němž byl obraz sv. Kryšpína a Kryšpiniána slavnostního průvodu městem.

Pohled na město Počátky, rodiště Březinova, z doby jeho narození. Tisk ze štočku, zhotoveném a použitém při tisku losů věcné loterie ve prospěch všeobecné veřejné nemocnice v Počátkách r. 1869.

V takovémto ovzduší narodil se dne 13. září 1868 Ignáci a Kateřině Jebavých syn, budoucí básník, jež děkan počátecký ThDr. Augustin Svoboda pokřtil téhož dne jménem Václav Ignác.⁴⁹ Křestními kmotry byli mu stejně jako dětem dřívějším Jan a Terezie Beránkovi. Nebylo to však první dítě z Ignácova posledního manželství: již předtím, 1. 6. 1867 se jim narodila dcera Antonie Marie, která však 4. 6. 1869 zemřela na ochrnutí mozku. Stejně tak z dětských střevíčků nevyrostl ani třetí a poslední z dětí Ignáce a Kateřiny Jebavých, jménem Stanislav Leopold, jenž přišel na svět 7. 11. 1870 a dne 9. 6. 1873 zemřel na souchotě.⁵⁰ A tak vyrůstal Václav Ignác Jebavý bez družného přátelství sourozenců osaměle a prožíval pod pečlivým dohledem rodičů, obávajících se o zdraví svého jediného na živu zůstávšího dítěte, své smutné mládí bez vůně, barev, květů jasu. Přesto však pocítil v rodném svém městě podle vlastních slov „nejhlubší a pro celý život rozhodující dojmy, jež lidský duch pociťuje při prvním setkání s věcmi tohoto světa.“⁵¹

⁴⁵ Děkanství v Počátkách, matrika oddaných sv. 5, fol. 44.

⁴⁶ Výpisy z matrik fary v Panských Dubenkách pořídil mi prof. Fr. Jech. V životopisech básníka O. Březiny často se uvádí, že pochází po matce z rodiny evangelické. Avšak Březinova matka sama byla vyznání římsko-katolického a stejně tak i její otec Petr Fák. Až teprve u matky tohoto Petra Fáka, která se jmenovala Marie Anna († 9. 3. 1800) je poznamenáno náboženské vyznání evangelické.

⁴⁷ Oskar Hall v článku o O. Březinovi ve Zlaté Praze roč. 1913 píše, a po něm téměř všichni básníkoví životopisci, že Ignác Jebavý byl také místním básníkem a písmákem. To se však nezakládá na pravdě. Jak jsem zjistil z vypravování jeho pamětníků, rád prý si v hostinci zařechnil a svou řeč začínal slovy: „Vidím hvězdu ocasatou ...“ anebo zase vykládal „že bude Meluzína foukat až do soudného dne“. Jak o něm říkala jeho teta Terezie Beránková, byl prý „rozklada a odřkávač veršů“.

⁴⁸ Kniha účetní, zápisník o schůzích a protokol spolkových oudů v majetku III. živnostenského společenstva v Počátkách. Podle protokolu oudů byl „Hynek Jebavý na základě spolku důvěrníkem“.

⁴⁹ Děkanství v Počátkách, matrika narozených sv. 8, fol. 193.

⁵⁰ Tamtéž, fol. 163 a 249.

⁵¹ Městský archiv v Počátkách, děkovný dopis O. Březiny měst. radě za zvolení čestným měšťanem, z 20. 10. 1918. Deponováno v městském museu v Počátkách. Otištěn je v mé knížce „Otokar Březina a město Počátky“ (Počátky 1932), na str. 32-33.

Mezi události, jež zapůsobily zvláště hlubokým dojmem na jeho duši, dlužno zařadit úmrtí matky, kterou velice miloval. Hlodaví choroba plicní učinila konec jejímu životu dne 22. února 1890 a manžel její Ignác ji za čtyři dni nato na věčnost následoval. Pohřbeni byli ve společném hrobě na hřbitově počáteckém „u Božího Těla“ pod starými lipami. Mladý básník, tehdy učitel v Nové Říši na Moravě, ztratil současně dvě bytosti, jež mu byly na světě nejdražší.⁵²

Jak těžce na Otakara Březinu doléhaly časem chmurné myšlenky o jeho rodovém původu, vysvítá ze slov dopisu, zasláního 10. května 1893 Anně Pammrové,⁵³ jimiž naráží na své křehké fyzické ústrojí: „... jsou bytosti organisované velice nešťastně; hříchy celých generací srážejí se v bledý tvar jejich těla a údělem jejich je do svých přecitlivělých, nevýslovně dráždivých nervů chytit všechno utrpení života, vyzařované četnými paprsky z neznámých zřídél ... Ale já jsem a zůstanu chorobné, trpící dítě dekadence ... Moje duše není schopna grandiosních kontur velikých Mistrů, kteří žili milování ... kteří se narodili z jiné krve, nevysilované po staletí bídou. Plakal bych, když čtu Goethovo „Aus meinem Leben, Wahrheit und Dichtung“ a vzpomenu si na své vlastní mládí. Marné, všecko marné!“⁵⁴

Pohled z Mariánského náměstí na rodný domek básníka Otakara Březiny v Počátkách čp. 224 (v pozadí uprostřed).

Byl si vědom toho, že je rodem a tělem nepříznivě vybaven pro život země,⁵⁵ avšak přesto překonával svojí nesmírnou silou ducha záchvaty stavu deprese a nevíry ve své básnické poslání a stal se dobyvatelem tajemných pevnin duševních, hlasatelem vyšší touhy a možností života, takže jeho básnické umění představuje vrcholné hodnoty estetické a myšlenkové.

Text archiváře PhDr. Františka Navrátila pochází z drobné publikace „Rod básníka Otakara Březiny“, připravené v roce 1938 k 70. výročí Březinova narození, jako zvláštní otisk z Časopisu Rodopisné společnosti československé v Praze, ročník VII.-VIII. (1935-1936). Sešitek byl vydán nákladem autora za příspěvní Kroužku rodáků počáteckých v Praze. Vyrobita jej tiskárna Družstvetisk v Třeboni r. 1938.

Autorův poznámkový aparát odkazuje na tehdejší uložení archivních pramenů (dnes ve fondech SOA v Třeboni).

Fotografie O. Březiny z archivu Rodopisné revue

⁵² Děkanství v Počátkách, matrika zemřelých sv. 5, fol. 186. Hrob rodičů básníkůvých je pietně udržován a na úpravu jeho založil ř MgPh. Josef Pancfř, lékárník v Počátkách a přítel Březinův, zvláštní fond.

⁵³ Anna Pammrová, Jar. Křemen: Dopisy Otakara Březiny Anně Pammrové z let 1889-1905. Praha 1932, str. 224. Dopis byl psán v kritické fázi Březinova života, jejímž plodem je básnická sbírka „Tajemné dálky“. Otokar Březina později vše, i svou minulost a jistě i své předky posuzoval příznivěji.

⁵⁴ Je zajímavé, že právě idea dědičnosti hraje v koncepci Březinově velikou, typickou úlohu. Dědičnost je mu jednou ze složek mystického ovzduší a odkaz minulosti cítí básník v sobě, vědom si spojitosti s generacemi minulými i budoucími. Srov. Miloš Marten: Otokar Březina. Essay. Edice Symposion, 1903.

⁵⁵ Na souvislost básníkova života a díla ze stanoviska rodopisného upozorňuje nejnověji P. Fraenkl: Otokar Březina, mládí a přerod. Praha 1937, str. 154.